

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato „2016–2019 m. Ekologinio projektavimo darbo planas“

[COM(2016) 773 final]

(2017/C 345/16)

Pranešėjas: **Cillian LOHAN**

Konsultavimasis	Komisija, 2017 1 27
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Biuro sprendimas	2016 12 13
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos apsaugos skyrius
Priimta skyriuje	2017 6 15
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 7 5
Plenarinė sesija Nr.	527
Balsavimo rezultatai	130/0/1
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. 2016–2019 m. ekologinio projektavimo darbo plano taikymo sritis yra pernelyg siaura, kad jis paskatintų visuotinį elgesio pasikeitimą prekių ir paslaugų tiekimo grandinėse tokiu spartumu, kuris atspindėtų Žiedinės ekonomikos veiksmų plano užmojus.

1.2. Prekių ir paslaugų ekologinis projektavimas turi apimti ne vien tik energijos klausimus. Nors jie ir yra svarbūs, reikia sutelkti dėmesį į visą gaminių gyvavimo ciklą, įskaitant jų patvarumą, priežiūros ir taisymo paprastumą, dalijimosi ir skaitmeninimo potencialą, pakartotinį naudojimą, patobulinimo galimybę, perdirbimą ir faktinį antrinį panaudojimą antrinių žaliavų forma į rinką pateikiamuose gaminiuose.

1.3. Skaitmeninimo, dalijimosi ir funkcinės ekonomikos kontekste į ekologinį projektavimą reikia įtraukti žiedinės ekonomikos principus, kad būtų užtikrintas įvairių strategijų, skirtų naujam ekonomikos modeliui kurti, nuoseklumas.

1.4. Gaminys turėtų būti lengvai išardomas į sudedamąsias dalis, kurios būtų lengvai pakartotinai panaudojamos ir (arba) perdirbamos ir skatintų kurti stiprią antrinių žaliavų rinką.

1.5. Ženklavimo reikalavimai gali skatinti geresnio ekologinio projektavimo strategijas ir padėti vartotojams priimti sprendimus bei tokiu būdu tapti elgsenos pokyčių varomąja jėga. Ženklinant reikėtų nurodyti numatomą gaminių naudojimo laiką ir (arba) svarbias jos sudedamąsias dalis.

1.6. EESRK kartoja, kad remia didesnės gamintojo atsakomybės principo, kaip priemonės skatinti pereiti prie žiedinės ekonomikos verslo modelių, naudojimą, ir pabrėžia, kad tai taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį skatinant ekologinį projektavimą.

2. Bendra informacija

2.1. 2016–2019 m. Ekologinio projektavimo darbo planas prisideda prie naujos Komisijos iniciatyvos dėl žiedinės ekonomikos. Visaapimantis tikslas yra skatinti perėjimą prie žiedinės ekonomikos modelio, kuris atsižvelgia į visą gaminių ir medžiagų, iš kurių jie pagaminti, gyvavimo ciklą.

2.2. Jis yra pagrįstas ankstesnių 2009–2011 m. ir 2012–2014 m. laikotarpių ekologinio projektavimo darbo planais. Šio plano teisinis pagrindas yra pagrindų Direktyva 2009/125/EB dėl ekologinio projektavimo ir pagrindų Direktyva 2010/30/EB dėl energijos vartojimo efektyvumo ženklavimo. Ekologinio projektavimo direktyvos 16 straipsnio 1 dalyje numatyta reguliariai rengti darbo planus.

2.3. Tai numatyta, kaip priemonė didinti Europos konkurencingumą ir skatinti ekonomikos augimą kartu sukuriant daugiau darbo vietų.

2.4. Buvo tikimasi, kad po kiekvienos Ekologinio projektavimo direktyvos peržiūros arba darbo plano atnaujinimo bus praplėsta ankstesnių ekologinio projektavimo iniciatyvų taikymo sritis.

3. 2016–2019 m. Ekologinio projektavimo darbo plano apžvalga

3.1. Ekologinio projektavimo ir energijos vartojimo efektyvumo ženklavimo teisinis pagrindas turi dvejopą tikslą⁽¹⁾. Pirmasis tikslas yra užtikrinti, kad pasinaudojant ekologiniu projektavimu į ES rinką palaipsniui patektų energijų labiau taupantys gaminiai. Antrasis – energijos vartojimo efektyvumo ženklavimu suteikti galimybių vartotojams ir juos skatinti pirkti daugiausiai energijos sutaupančius gaminius.

3.2. Dabartiniame darbo plane nurodomos priimtos įgyvendinimo priemonės, įskaitant 28 ekologinio projektavimo reglamentus, 16 energijos vartojimo efektyvumo ženklavimo deleguotųjų reglamentų ir tris pripažintus savanoriškus susitarimus.

3.3. Kitos darbo sritys apima ekologinio projektavimo priemonę, skirtą oro šildymo ir vėsinimo gaminiams, kuri taps reglamentu, ir keletą reglamentų pakeitimų, kuriais siekiama pagerinti gaminių bandymą bei sumažinti sukčiavimo pasinaudojant ekologiniu projektavimu ir energijos vartojimo efektyvumo ženklavimu mastą. Šios iniciatyvos papildė šį darbo planą ir yra nurodytos, tačiau nebūtinai į jį įtrauktos.

3.4. Vertinant ir pristatant atliktą ir tęsiamą darbą daugiausiai dėmesio skiriama energijos vartojimo efektyvumo ženklavimui ir tik tam, kaip ekologinis projektavimas padeda pasiekti vartojimo efektyvumo rezultatus.

3.5. Į gaminių grupių, kurioms skirti galiojantys ar peržiūrimi teisės aktai, sąrašą įtraukta naujų gaminių grupių. Tai:

- pastatų automatinio veikimo ir kontrolės sistemos,
- elektriniai virduliai,
- rankų džiovintuvai,
- liftai,
- saulės baterijų plokštės ir inverteriai,
- šaldymo talpyklos,
- didelio slėgio valymo įranga.

4. Ekologinio projektavimo principai

4.1. Ekologinis projektavimas gali prisidėti prie ekonomikos augimo atsiejimo nuo išteklių vartojimo mažinant medžiagų ir energijos naudojimą, daugiau perdirbant ir sukuriant mažiau atliekų⁽²⁾. Žiedinės ekonomikos modelio privalumas yra tas, kad kartu užtikrinamas ekonomikos klestėjimas ir gaunama nauda socialinėje ir aplinkos srityse. Ekologinis projektavimas gali būti svarbus socialinio tvarumo veiksnys.

4.2. Nors Ekologinio projektavimo direktyva buvo naudojama pagerinti gaminių energijos vartojimo efektyvumą, ja būtų galima naudotis dar aktyviau siekiant skatinti žiedinį gaminių projektavimą, pavyzdžiui, atmetant projektavimo strategijas, kurios trukdo taisyti arba pakeisti sugedusias dalis⁽³⁾.

4.3. Ekologinis projektavimas padeda kurti gaminių aptarnavimo sistemas ir gaminti produktus naudojant mažiau išteklių, naudojant perdirbtus, atsinaujančius išteklius ir vengiant pavojingų medžiagų, taip pat užtikrinant, kad sudedamosios dalys tarnautų ilgiau ir jas būtų paprasta prižiūrėti, taisyti, atnaujinti ir perdirbti. Galima išskirti du požiūrius: gaminių perprojektavimas remiantis laipsnišku esamų gaminių tobulinimu ir naujų gaminių projektavimas, atspindintis

⁽¹⁾ OL C 82, 2016 3 3, p. 6.

⁽²⁾ Ellen MacArthur Foundation, *Towards the circular economy: Opportunities for the consumer goods sector* (Žiedinės ekonomikos link. Galimybės vartojimo prekių sektoriui) 2013 m. Dokumentą rasite: https://www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/publications/TCE_Report-2013.pdf.

⁽³⁾ Europos aplinkos agentūra *Environmental indicator report 2014: Environmental impacts of production-consumption systems in Europe* (Aplinkos rodiklių ataskaita. Gamybės ir vartojimo sistemų poveikis aplinkai Europoje) 2014 m. Dokumentą rasite: <https://www.eea.europa.eu/publications/environmental-indicator-report-2014>.

naujų, taupiai išteklius naudojančių gaminių, kuriuos galima sutaisyti, atnaujinti ir perdirbti, kūrimą⁽⁴⁾. Iki šiol įgyvendinant Ekologinio projektavimo direktyvą pirmenybė dažniausiai būdavo teikiama pirmajam laipsniškam požiūriui, tačiau dabar reikėtų aktyviau taikyti antrąjį požiūrį kartu rengiant peržiūrėtą tinkamą ženklimą ir remiantis Europos standartizacijos organizacijų vykdomu darbu šiose srityse.

4.4. Svarbus žiedinio projektavimo elementas yra tas, kad gaminyje gali tapti paslauga pradedant akcentuoti, ne nuosavybę, o naudojimąsi, ne gaminių pardavimą, o naudingumu pagrįstą sutarčių sudarymą, pavyzdžiui, tai galėtų būti produkto-paslaugos sistemos (PSS) ir susitarimai dėl paslaugų lygio.

4.5. Žemės ūkio ir maisto gamybos sektoriuje reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad tvaraus maisto gamybos sistemos, pavyzdžiui, visų pirma ekologiškos sistemos, yra ir žiedinės ekonomikos, ir ekologinio projektavimo pavyzdžiai.

4.6. Neseniai paskelbta EESRK ir Europos Komisijos bendra iniciatyva dėl daugelį subjektų apimančios Europos žiedinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų platformos įsteigimo gali padėti nustatyti geriausios patirties pavyzdžius šioje srityje ir išsiaiškinti, kokios politikos kliūtys trukdo pereiti prie ekologinio projektavimo.

5. Spragos ir trūkumai

5.1. Integruotas požiūris

5.1.1. Prekių ir paslaugų ekologinis projektavimas turi apimti ne vien tik energijos klausimus. Nors jie ir yra svarbūs, reikia sutelkti dėmesį į visą gaminių gyvavimo ciklą, įskaitant jų patvarumą, priežiūros ir taisymo paprastumą, dalijimosi ir skaitmeninimo potencialą, pakartotinį naudojimą, patobulinimo galimybę, perdirbimą ir faktinį antrinių panaudojimą antrinių žaliavų forma į rinką pateikiamuose gaminiuose. Ekologinis projektavimas turėtų būti neatsiejamas nuo integruoto požiūrio, kai energijos vartojimo efektyvumas ir gaminių energinis naudingumas būtų vertinamas atsižvelgiant į ir vienodomis sąlygomis su efektyvumu ir naudingumu išteklių ir medžiagų naudojimo požiūriu.

5.1.2. Esamame darbo plane pripažįstama, jog orientavimasis pirmiausia į energijos vartojimo efektyvumą turi trūkumų. Akivaizdu, kad tiek nuoseklumo, tiek aiškumo požiūriu reikalinga išsamesnė ekologinio projektavimo strategija. Pati Ekologinio projektavimo direktyva neapsiriboja su energija susijusių gaminių energiniu naudingumu, joje nagrinėjamas platesnis tokių gaminių materialijų sudedamųjų dalių klausimas ir nepakankamo energijos vartojimo efektyvumo platesnis poveikis ir sąnaudos.

5.1.3. Pagal žiedinės ekonomikos principus prekės ir paslaugos turi būti patvarios, jas turi būti galima naudoti pakartotinai, taisyti ir perdirbti. Skaitmeninimo, dalijimosi⁽⁵⁾ ir funkcinės ekonomikos⁽⁶⁾ kontekste į ekologinį projektavimą reikia įtraukti šiuos principus, kad būtų užtikrintas įvairių strategijų, skirtų naujam ekonomikos modeliui⁽⁷⁾ kurti, nuoseklumas. Su esamu nenuoseklumu susijusios grėsmės įmonių sektoriui gali sukelti netikrumą, kuris savo ruožtu užkerta kelią inovacijoms arba investicijoms į verslo modelius, paremtus išsamesniu žiedinės ekonomikos modeliu. Tai taip pat paskatins pokyčius, kuriais bus stengiamasi taupiai naudoti išteklius tuo pat metu suvartojant per daug energijos ir atvirkščiai. Esamą ir būsimą gaminių asortimentą, kuris iki šiol buvo grindžiamas energijos vartojimo neefektyvumu, reikėtų papildyti labai didelio išteklių naudojimo neefektyvumo gaminiams ir paslaugoms.

5.1.4. Žiedinės ekonomikos kūrimui būtina stipri antrinių žaliavų rinka. Ekologinis projektavimas turėtų padėti kurti tokius gaminius ir paslaugas, kurie suteikia galimybę išardyti gaminį į sudedamąsias dalis. T. y. gaminių sudedamąsias dalis turėtų būti paprasta panaudoti pakartotinai ir (arba) pakartotinai apdirbti. Projektavimas turėtų sudaryti galimybę atgavus šias antrines žaliavas į rinką tiekti švarias ir aukštos kokybės medžiagas.

⁽⁴⁾ Jungtinių Tautų aplinkos programa (UNEP) ir Delfto technologijos universitetas *Design for sustainability – A step-by-step approach* („Projektavimas siekiant tvarumo. žingsnis po žingsnio“) 2009 m. Su dokumentu susipažinti galima: <http://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/8742/DesignforSustainability.pdf?sequence=3&isAllowed=y>.

⁽⁵⁾ OL C 303, 2016 8 19, p. 36.

⁽⁶⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 1.

⁽⁷⁾ Europos aplinkos agentūra, *Circular by design – Products in the circular economy*, ataskaita Nr. 6–2017, 2017 m. birželio mėn. (Žiedinės ekonomikos principus atitinkantis projektavimas. Gaminiai žiedinėje ekonomikoje). Šį dokumentą galite rasti adresu: <https://www.eea.europa.eu/publications/environmental-indicator-report-2014>. EESRK šiuo metu nagrinėja bendrą naujų darnių ekonomikos modelių potencialą šiam klausimui skirtoje nuomonėje (SC/048), kuri turi būti priimta antrąjį 2017 m. pusmetį.

5.1.5. Naudojant projektavimą siekiant sukurti stiprią antrinių žaliavų rinką reikėtų atsižvelgti į patvarumo ir moduliškumo svarbą projektavimui.

5.2. *Elgsenos pokyčiai*

5.2.1. Vartotojų elgesiui pakeisti reikėtų pasinaudoti keletu strategijų. Norint pasiekti plataus masto elgsenos pokyčių vien ženklavimo nepakaks. Ankstesnėse EESRK nuomonėse jau buvo nurodyta būtinybė naudotis ekonominėmis priemonėmis⁽⁸⁾, gaminių naudojimo laiko nurodymu⁽⁹⁾ ir elgsios ekonomika⁽¹⁰⁾ (visų pirma „Nudge“ praktika⁽¹¹⁾) kaip vienomis iš priemonių perėjimui užtikrinti.

5.2.2. Elgseną turi keisti ne tik vartotojai ir galutiniai naudotojai. Norint skatinti permainas, įmonių sektorių reikia remti paskatomis ir užtikrinti politikos krypties aiškumą. Tai bus itin svarbu MVĮ sektoriui, kur mokymas ir paramos priemonės gali pagerinti ekologinio projektavimo principų supratimą ir taikymą ir užtikrinti, kad vykstant bet kokiam perėjimui darbuotojai būtų perskirstomi siekiant kiek įmanoma labiau sumažinti perkėlimus.

5.2.3. EESRK kartoja, kad remia didesnės gamintojo atsakomybės principo, kaip priemonės skatinti pereiti prie žiedinės ekonomikos verslo modelių, naudojimą, ir pabrėžia, kad tai taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį skatinant ekologinį projektavimą.

5.2.4. EESRK nuomonėje, skirtoje žiedinės ekonomikos dokumentų rinkiniui⁽¹²⁾, minimas naujų nuosavybės modelių vaidmuo, kuris apima ir gaminių išperkamosios nuomos paslaugas. Tai taip pat gali būti ekologinio projektavimo kaip komercinės paskatos varomoji jėga, naudinga tiek aplinkai, tiek visai visuomenei.

5.3. *Peržiūros nuostatos*

5.3.1. Daugumoje iki šiol priimtų ekologinio projektavimo ir energijos vartojimo efektyvumo ženklavimo įgyvendinimo priemonių yra nuostatų dėl peržiūros, kuri turi būti atlikta per ateinančius kelerius metus. Peržiūros metu bus konkrečiai nagrinėjamas išteklių naudojimo efektyvumas, galimybės gaminius sutaisyti, perdirbti ir gaminių patvarumas.

5.3.2. EESRK pabrėžia, kad šiuos principus svarbu taikyti vykdant dabartinius turimo gaminių sąrašo tyrimus, o ne tik naujoms gaminių grupėms, kurios bus įtrauktos į šį darbo planą.

5.3.3. Šie principai turėtų būti taikomi ne tik peržiūrai, bet ir dabar įtraukti į ekologinio projektavimo darbo planą.

5.4. *Dabartinio atitinkamo ekologinio projektavimo plano įgyvendinimas*

5.4.1. EESRK nurodo, kad esamas ekologinio projektavimo darbo planas buvo peržiūrėtas atsižvelgiant į žiedinės ekonomikos veiksmų planą. Tačiau konsultacijos su Konsultacijų forumu dėl pasiūlymų dėl ekologinio projektavimo darbo plano projekto, kaip reikalaujama pagal Ekologinio projektavimo direktyvos 18 straipsnį, įvyko 2015 m. spalio mėn. pabaigoje. Tai buvo prieš pradėdant įgyvendinti žiedinės ekonomikos veiksmų planą.

5.4.2. Konsultacijų forumas turėtų atsižvelgti į oficialią organizuotos pilietinės visuomenės poziciją, kurią savo atliktame darbe pateikė EESRK.

5.4.3. IRT produktai į darbo planą yra įtraukti tik kaip atskira grupė dėl komplikacijų ir sunkumų, susijusių su trumpo naudojimo gaminiiais, ir būsimų rinkos pokyčių neaiškumo. Nurodoma, kad šių produktų ženklavimas užtrunka pernelyg ilgai (vidutiniškai 4 metus), o savanoriški susitarimai neduoda laukiamos aplinkos, ekonominės ir socialinės naudos pakankamai griežtai ir sparčiai.

⁽⁸⁾ OL C 226, 2014 7 16, p. 1.

⁽⁹⁾ OL C 67, 2014 3 6, p. 23.

⁽¹⁰⁾ Europos aplinkos agentūra, *Circular by design – Products in the circular economy*, op. cit., p. 31. (Žiedinės ekonomikos principus atitinkantis projektavimas. Gaminiai žiedinėje ekonomikoje).

⁽¹¹⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 28.

⁽¹²⁾ OL C 264, 2016 7 20, p. 98.

5.4.4. IRT produktų atskyrimas darbo plane yra labai reikšmingas. Šiam sektoriui reikia nustatyti konkrečią aiškią kryptį ir užmojus, kad būtų skatinamos inovacijos ir šių gaminių ekologinis projektavimas. Pavyzdžiui, dėl ekologinio projektavimo mobilieji telefonai galėtų tapti puikiais ekologinio projektavimo pavyzdžiais, kai ryšio priemonė plačiau auditorijai parodytų ekologinio projektavimo privalumus ir jo jai teikiamą naudą.

5.4.5. ES ir JAV susitarimas „Energy Star“ baigia galioti 2018 m. Jame nustatomi tie patys savanoriški biuro įrangos energijos vartojimo efektyvumo reikalavimai abiem susitarimo šalims. Atsižvelgiant į naujas politines aplinkybes JAV, gali kilti pavojus, kad šis susitarimas nebus pratęstas. Atliekant peržiūrą reikėtų išnagrinėti konkurencinius tvirtos paramos ekologiniam projektavimui privalumus įmonėms Europoje. ES turi galimybę tapti pasaulio lydere šioje srityje. Siekiant ekologinio projektavimo integravimo negalima nuvertinti abipusiško principo ir tarptautinių susitarimų svarbos.

5.4.6. Yra aiškių nuorodų, kad plane bus parengtas išsamesnis ekologinio projektavimo indėlio į žiedinę ekonomiką skyrius. Šis pripažinimas, jog būtina išplėsti taikymo sritį, yra vertintinas palankiai, tačiau jį reikėtų susieti su konkrečiais trumpais įgyvendinimo terminais.

5.4.7. Parengus žiedinės ekonomikos ekologinio projektavimo priemonių, kaip antai Ellen MacArthur fondo neseniai paskelbtas „Žiedinio projektavimo vadovas“, rinkinį būtų galima paskatinti pokyčius, tačiau tam reikia tinkamų stipriai parengtų teisės aktų, pagrįstų pagrindinių aplinkybių moksliniais tyrimais, išsamiais konsultacijomis su suinteresuotaisiais subjektais ir standartizacijos parama. Tiek iš vartotojų, tiek iš įmonių perspektyvos, tokio priemonių rinkinio panaudojimą lems gaminių kaina ir ekonominės paskatos. Geriausia praktika šioje srityje galėtų remtis principu „teršėjas moka“.

5.4.8. Nederėtų nuvertinti iššūkių, su kuriais susiduriama rinkos priežiūros ir tarptautinio bendradarbiavimo požiūriu. EESRK nurodo, kad valstybių narių lygiu išaugo įgyvendinimo ir ataskaitų teikimo būtinybė vykdant rinkos priežiūrą ir kad jei to negana, gali prireikti nacionaliniu lygiu įgyvendinti griežtesnių rinkos priežiūros priemonių jas koordinuojant netiesiogiai arba tiesiogiai pasinaudojant ES lygmens priežiūra. Taip pat gali prireikti apsvarstyti skirtingų priežiūros ar patikros priemonių naudojimo toms priemonėms, kurios šiuo metu naudojamos ekologinio projektavimo ir energijos vartojimo efektyvumo ženklavimo srityje, galimybę siekiant kaip įmanoma labiau sumažinti neatsakingų gamintojų ir importuotojų skaičių ES rinkoje ir apsaugoti bei atlyginti už investicijas bendrovėms, kurios vadovaujasi gera ir skaidria praktika ekologinio projektavimo, ženklavimo ir informacijos apie gaminių ir deklaracijų teikimo srityje.

5.4.9. Kalbant apie vartotojus ir skaidrumą, ženklavimas yra itin svarbus. Tačiau ženklavimas nėra vaistas nuo visų ligų ir gali nebūti pati tinkamiausia priemonė įmonių tarpusavio sandorių (angl. *business-to-business*) produktų ir (arba) paslaugų atveju. Jei reikia, ženklinant etiketėmis reikėtų nurodyti numatomą naudojimo laiką, o ne vien tik sutelkti dėmesį į energinį naudingumą. Pavyzdžiui, pastatas gali būti labai gerai vertinamas energinio naudingumo požiūriu ir būti nusipelnęs geresnio įvertinimo už jo statyboje naudotas medžiagas. Arba didelis sudėtingas gaminy (pvz., kokia nors šildymo, vėsinimo arba ventiliacijos sistema) gali gauti geresnį įvertinimą už naudotas medžiagas, jų patvarumą bei galimybes jas taisyti, keisti ir perdirbti.

Bruselis, 2017 m. liepos 5 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS